

Foto > Hannie Houben

Jan van den Broek, voorzitter Netwerk Goed Boeren in Brabant:

Natuur en landbouw zijn geen gescheiden werelden

Boerderij 't Schop is een voorloper op het gebied van biologische landbouw. Jan van den Broek begon veertig jaar geleden met zijn vrouw Cecile het bedrijf. Hij heeft zich ontpopt als een bevlogen voorvechter van duurzame landbouw.

door Emmanuel Naaijken

In 1923 bouwde de opa van Jan van den Broek (1954) aan de Esbeekseweg een langgevelboerderij. Met zijn oma Jans van Gestel. Ze hadden een gemengd zandgrondbedrijf, dat wil zeggen met zes, zeven koeien. Met enkele hectaren grond rond de boerderij, maar ook in de Handelaars. Wat akkers, kippen, enkele zeugen en een moestuin. "Ze deden alles met de hand, ze hadden nog paard en wagen. Dat was hard werken. Een trekker kwam er pas jaren nadat mijn vader Kees en mijn moeder Cor de boerderij hadden overgenomen. Na een ruilverkaveling kwam er een eind aan het gemengde bedrijf, we werden een melkveebedrijf met veertig, vijftig

koeien. In die tijd, begin jaren zeventig, kwam de sanering van de sector al op gang. De landbouwschool van de NCB in Hilvarenbeek was ook al gesloten. Heel veel boeren stopten er toen mee, vanuit de overheid werd schaalvergroting sterk gestimuleerd. Onze pa hield ermee op toen de melkbussen werden afgeschaft en boeren grote melktanks moesten installeren. Dat was een te grote investering."

"Ik wist toen in die periode vrij zeker dat ik geen boer zou worden, ik vond dat eigenlijk maar een klein wereldje. Ik was jong, wat rebels, had lang haar. Uiteindelijk ben ik toch op de HAS in Den Bosch terechtgekomen waar ik voor de studie levensmiddelentechnologie koos, dat leek me wel wat. Ik moest als student stagelopen bij bedrijven als Jonker Fris, Heineken en Campina. Wat mij daar toen opviel was dat ze in die verwerkende industrie helemaal geen interesse hadden in wat er op de boerderij of tuinderij gebeurt. De binding tussen de verwerkende industrie en de primaire sector – de boeren – die was er gewoon

niet. En nog steeds niet.

In 1972 was het Rapport van de Club van Rome verschenen, over grenzen aan de groei. Dat sprak mij erg aan. Aan het eind van mijn studie op de HAS heb ik me daarom gericht op milieukunde."

Na het afronden van de studie aan de HAS deed Jan nog de zogeheten kopklas, en extra jaar om een onderwijsbevoegdheid te behalen. Tot zijn eigen verrassing vond hij lesgeven best leuk. "Toen ben ik gaan nadenken, misschien is dat wel een combinatie. Parttime voor de klas staan en de boerderij van ons thuis overnemen. Daarnaast begonnen we met Peter en Koos (zwager en zus, red.) met het opzetten van een varkensbedrijf, maar op een andere manier dan wat toen gebruikelijk was. We waren het eerste bedrijf in Nederland waar de varkens niet in kratten zaten, maar in ijzeren hokken met vrije uitloop. Wij teelden hier veldbonen en mais voor eigen gebruik. Dat was toen best wel vooruitstrevend. Maar financieel was het geen succes, er moest geld bij. Toen er ook nog eens een varkenspest overheen kwam zijn we ermee gestopt." Dat was in 1992.

Lesgeven hartstikke leuk

Al die tijd stond Jan ook nog voor de klas van de landbouwschool in Oirschot, later vmbo Kempenhorst. Dat was nodig omdat de eigen boerderij financieel best wel een avontuur was, het parttime lerarensalaris was een zeker inkomen. "Maar ik vond het ook hartstikke leuk om aan die pubers les te geven, en ik heb dat tot mijn pensioen in 2019 gedaan. Op een gegeven moment nog maar een dag in de week."

Vanwege die combinatie van beroepen werd Van den Broek door andere boeren smalend uitgemaakt voor 'hobbyboer': een leraar die naast zijn baan wat vee hield. Maar het omgekeerde was waar.

Jan en zijn vrouw richtten zich helemaal op de eigen boerderij. Omdat ze geen melkquotum meer hadden was het houden van melkkoeien geen optie, het werden vleeskoeien. Ze zochten naar mogelijkheden om hun inkomsten te vergroten, en kwamen op het idee om een boerderijwinkel te openen.

"We zijn rond gaan rijden op zoek naar voorbeelden. Maar die waren er nauwelijks. In Zuid-

Holland had je een zelfkazende boer die rechtsreeks verkocht aan klanten. En in Molenschot zat geitenboer Bastiaansen, die had ook een winkel-tje. Dat was het zo'n beetje. Onze winkel is steeds verder gegroeid tot wat het nu is, met een grote keuken. De oude varkensstallen zijn afgebroken en we hebben nieuwe stallen gebouwd voor de koeien. Uiteindelijk is dat een multifunctionele boerderij geworden, al vinden sommige boeren dat het geen echte boerderij is." [zie kader]

Over 't Schop

't Schop is een natuurinclusieve biologische boerderij en als zodanig gecertificeerd. De onafhankelijke organisatie SKAL ziet toe op de naleving van de regels. Biologische landbouw is verankerd in de wet en oneigenlijk gebruik is strafbaar. Belangrijk kenmerk van een bioboerderij is een volledig gesloten kringloop; er bestaat dan ook geen mestprobleem. Rondom 't Schop ligt twaalf hectare grasland, omzoomd door honderden bomen die afgelopen jaren geplant zijn. De bodem wordt uitsluitend bemest met ruige, rijke stalmest of compost. 't Schop pacht zo'n tachtig hectare grasland in diverse natuurgebieden. De veestapel bestaat uit ongeveer tachtig Black Angus vleeskoeien. Het spuiten van chemische middelen is verboden en ook het gebruik van kunstmest is uit den boze. De provincie Noord-Brabant heeft 't Schop erkend als inspiratiebedrijf.

Jan van den Broek is de derde generatie in het bedrijf, zoon Bart is er enkele jaren geleden ingestapt.

Een grotere stap dan het openen van een boerderijwinkel was het omschakelen naar biologische landbouw. Maar wel een logische stap, gezien Van den Broek zijn betrokkenheid bij natuur en milieu. Hij was ook een van de grondleggers van de Vereniging Natuur en Milieu Hilvarenbeek. "Het was voor ons ook *'practice what you preach'*. Je kunt natuurlijk niet allemaal dingen doen op het gebied van natuur en milieu, en op je eigen bedrijf gewoon met bestrijdingsmiddelen spuiten. Dat valt niet met elkaar te rijmen." Maar de omschakeling naar biologische landbouw was ook een verdienmodel, omdat ze zich zo met hun vleesproducten konden onderscheiden van wat er bij de slager en de supermarkt aan vlees te koop was.

Van lieverlee ontstonden er contacten met andere biologische bedrijven in Zuid Oost-Brabant, vanuit de behoefte om ook elkaars producten te kunnen distribueren. Daarvoor richtten ze een kwart eeuw geleden met zeven bioboeren de coöperatie Kempen-Meierij op. De bedoeling was om elkaar te versterken door gezamenlijke inkoop en verkoop van producten. Maar dat bleek ingewikkelder dan gedacht en hoewel de omzet op een gegeven rond het miljoen lag, was de samenwerking uiteindelijk geen succes. De webshop die ze van een biowinkel hadden overgenomen voldeed niet aan de verwachtingen. Het fenomeen webshop stond toen nog in de kinderschoenen, mensen waren nog niet gewend om via de computer boodschappen te bestellen. Het bleek heel lastig om een vaste klantenkring op te bouwen en ook het runnen van een bezorgdienst bleek een hele toer. Dus trok men er op een gegeven moment de stekker uit.

Start Hilverboeren

Maar er diende zich een nieuwe kans aan om lokaal, samen met andere boeren, nieuwe wegen in te slaan. Via het Louis Bolk Instituut (gezaghebbend kennisinstituut voor duurzame landbouw, voeding en gezondheid) kwamen ze op het idee om een verbinding te leggen tussen biologisch boeren en natuurgebieden. "In die periode speelde hier landinrichting De Hilver. In het kader daarvan moest er ook 1100 hectare natuur worden verdeeld. Staatsbosbeheer was de enige organisatie die intensief met boeren samen wilde gaan werken. En dat betekende eigenlijk gewoon collectief beheer. En zo zijn we als Schop in de natuurgronden gerold".

Samen met acht collega's vormden ze de Hilverboeren die in de Opslag in het gebied De Hilver op grond van Staatsbosbeheer 300 hectare natuur gingen beheren. "Dat was een heel gemengde club, van gangbaar en biologisch. Met een akkerbouwer, varkenshouder, melkveehouder en geitenhouder. Dat liep goed, en ons project werd bijvoorbeeld door de provincie ten voorbeeld gesteld. In het begin was het natuurlijk aftasten omdat onze achtergrond zo anders was. We hielpen elkaar, het was een leuke club."

Een sterk punt van De Hilverboeren was dat er kruisbestuiving plaatsvond, dat ze vanuit een

verschillende achtergrond met elkaar ideeën uitwisselden. Al was er aanvankelijk wel wat argwaan bij de conventionele collega's. Ze dachten dat Van den Broek hen wilde bekeren tot bioboer. Maar ze groeiden in de loop van de tijd naar elkaar toe, en er ontstond een uitwisseling van informatie en ervaringen. Van den Broek geeft een voorbeeld van kruisbestuiving. "Beheeren is iets anders dan wat koeien in de wei in een natuurgebied injagen. Bij agrarisch natuurbeheer houd je rekening met weidevogels en dus met het broedseizoen. Je zou ons kunnen zien als een herder met runderen. We onderhouden als Schop natuurgebieden met onze kudde. Ze begrazen voornamelijk zogenaamde marginale gronden. Dat zijn gronden die in principe niet geschikt zijn om humane voeding te produceren. Het maaisel moet worden afgevoerd want dan verschraalt de bodem. Wij als Schop hebben een potstal en kunnen dat strooisel verwerken. Maar als je je koeien in een stal op rooster hebt staan dan kun je dat spul niet kwijt. Op een gegeven moment hebben twee Hilverboeren met zo'n roosterstal ook poststallen gebouwd."

Een ander voorbeeld is de samenwerking met studenten van de HAS die onderzoek deden en excursies organiseerden zoals naar een boer in Noord-Holland, die grond pachtte van Staatsbosbeheer en kruidenrijk grasland inzaaide. [zie kader] Dat zijn de Hilverboeren ook gaan doen.

Kruidenrijk grasland

Kruidenrijk grasland is grasland dat bestaat uit grassen, graslandkruiden en vlinderbloemigen, waarin de grassen niet of in mindere mate domineren en waarbij de toestand van bodem en (grond)water uit de samenstelling van de vegetatie wordt afgelezen. De wortels kunnen wel tot een meter diep groeien. Dit type grasland is uitstekend voor de biodiversiteit. Het tegenovergestelde is Engels raaigras, dat zorgt voor een hoge melkafgifte van de koeien. Maar de monotone raaigrasweiden zijn de dood in de pot voor zowel ondergrondse als bovengrondse biodiversiteit. In deze weilanden – 'biljartlakens' – treft men niet of nauwelijks klein wild of weidevogels.

Einde aan de Hilverboeren

Twee jaar geleden kwam er een einde aan de Hilverboeren omdat Staatsbosbeheer het volgens Van den Broek te omslachtig vond om met

negen boeren afspraken te maken. De welwillende steun van de provincie ten spijt. Op het provinciehuis zag men het als een waardevol initiatief om boeren met een verschillende achtergrond niet langer met de rug naar elkaar te laten staan. Nu is er nog maar een contract met drie boeren die de agrarische natuur van Staatsbosbeheer beheren. 't Schop zit daar ook bij.

"Heel zonde dat het zo gelopen is, het was een mooi project. Ook omdat het boeren perspectief bood, een beetje een verdienmodel ook. Dat is een van de grote problemen van nu voor de landbouw, boeren weten niet waar ze aan toe zijn, hoe de toekomst eruit ziet. Er is veel onzekerheid. En als ze toch al geen opvolger hebben en ze krijgen een opkoopregeling aangeboden waar miljoenen mee gemoeid zijn, dan is het niet vreemd dat ze die zak met geld pakken. Maar die opkoopregelingen lossen niks op voor de boeren die wél willen doorgaan, hun perspectief blijft onzeker." Volgens Van den Broek

Netwerk Goed boeren

Het netwerk is een lerend netwerk en biedt een platform voor onderlinge uitwisseling van kennis en inspiratie op het gebied van natuurinclusieve landbouw en bijbehorende verdienmodellen. Het gaat om een gezamenlijke zoektocht naar hoe we hier op onze bedrijven invulling aan kunnen geven en om kunnen gaan met de uitdagingen die we daarbij tegen komen. We laten zien wat we doen en leren van elkaar. Daarnaast benadert het netwerk de Brabantse beleidsmakers met kennis en oplossingen. We willen namelijk dat het beleid natuurinclusieve landbouw stimuleert, waardeert en bijdraagt aan een goed verdienmodel voor een natuurinclusieve bedrijfsvoering.

Het netwerk telt 37 leden, waarvan iets minder dan de helft biologisch. Verspreid over de provincie en met een mix van agrarische sectoren.

Het netwerk is in 2025 opgericht door de Brabantse Milieufederatie, met steun van de provincie Noord-Brabant. De organisatie krijgt financiële steun van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.

Meer informatie op www.goedboeren.nl

schieten die uitkoopregelingen bovendien hun doel voorbij. Een melkveebedrijf wordt uitgekocht, maar de vrijkomende gronden krijgen gewoon een andere bestemming. Bijvoorbeeld voor een boomkwekerij, of om lelies of aardappelen te telen. Gevolg is dat erg veel grasland, dat juist zo belangrijk is in verband met klimaat, omgeploegd wordt.

BMF zoekt samenwerking met boeren

Tien jaar geleden is het Netwerk Goed Boeren opgericht op initiatief van de Brabantse Milieufederatie. Op het eerste oog opmerkelijk omdat milieubeweging en boeren vaak tegenover elkaar staan. Maar volgens Van den Broek is de houding van de BMF niet zo eenkennig als soms gedacht. De milieuorganisatie vindt dat je in gesprek moet blijven met de landbouwsector en duurzame initiatieven waar mogelijk ondersteunen. Want verbetering van de biodiversiteit heeft geen kans van slagen als de boeren niet meedoen. "Natuurlijk lukt het niet altijd om er met polderen uit te komen. Maar als je niet met elkaar communiceert is het heel gemakkelijk om te praten over 'hun' en 'wij' en heel stellig standpunten in te nemen. Op de langere termijn bereik je daar niets mee."

Maar wat is dat precies, natuurinclusief? Over wat biologisch boeren is, kan geen misverstand bestaan. Want voor bioboeren gelden landelijke en Europese wettelijke regels. Om voor officiële erkenning in aanmerking te komen moet een bioboer aan een reeks eisen voldoen. Er is een onafhankelijk orgaan (SKAL) dat streng toezicht houdt op naleving van de eisen die daaraan gesteld worden. Die inspecties zijn heel nauwgezet, weet Van den Broek uit ervaring. Zelfs een kleine afwijking wordt genoteerd – bijvoorbeeld een stier die net te laat van de stal naar de wei is verplaatst. En dat is maar goed ook zegt Van den Broek, want er zijn genoeg critici in de sector die biologische landbouw in een kwaad daglicht willen zetten.

Omschakelen van gangbaar boeren naar biologisch boeren is, zegt Van den Broek, een ingrijpende stap. Het aantal bioboeren in Brabant is daarom nog gering, zo'n vier procent van het totaal aantal agrarische bedrijven. In Hilvarenbeek zijn bioboeren op één hand te tellen, al heeft de gemeente in de Omgevingsvisie 2025

wel als ambitie geformuleerd dat het percentage naar vijftien procent moet. In Nederland mag biologische landbouw dan nog vrij marginaal zijn, de verkoop van biologische producten is het afgelopen jaar wel met bijna tien procent gestegen. In sommige buitenland is bio veel meer geaccepteerd. Oostenrijk is de absolute koploper, daar was in 2024 bijna 23 procent van alle agrarische bedrijven biologisch.¹ De consument heeft dus de sleutel in handen, wijst Van den Broek erop, door biologische producten te kopen.

Natuurinclusief als alternatief

Het model van natuurinclusief boeren is in dat opzicht een alternatief voor boeren die wel op een natuurvriendelijke manier willen werken, maar (nog) niet de verdergaande stap naar het bio-boeren kunnen of durven zetten. In het Netwerk Goed Boeren komen die samen. Het zijn boeren van allerlei pluimage. Er zit zelfs iemand bij die sympathiseert met Farmers Defence Force, de militante club van boeren die onder andere het massale trekkersprotest heeft georganiseerd tegen het landbouwbeleid van het kabinet Rutte IV. Het is een bont gezelschap, en dat maakt het erg spannend, zegt Van den Broek, die sinds 2022 voorzitter is van Netwerk Goed Boeren. Maar ze hebben allemaal hetzelfde voor ogen. Doorgaan op dezelfde weg is heilloos, natuurinclusief is de toekomst.

Omdat er nog geen algemeen aanvaarde definitie is van natuurinclusieve landbouw, biedt een omschrijving die de provincie aanhoudt houvast: *Bij natuurinclusieve landbouw produceren agrariërs voedsel en gewassen in harmonie met milieu, natuur en landschap. Zij doen dit door natuurlijke processen in de bedrijfsvoering te integreren, te zorgen voor een gezond bodem- en watersysteem, een aantrekkelijk landschap en meer biodiversiteit. (De verscheidenheid aan leven in een bepaald gebied), passend binnen een economisch rendabele bedrijfsvoering. Dit kan bijvoorbeeld door minder kunstmest, bestrijdingsmiddelen en medicatie te gebruiken en meer ruimte te geven aan planten en dieren.*

Het is een uitgangspunt bij gebrek aan beter, harde criteria ontbreken. Want, vraagt Van den Broek zich af, wat is zo min mogelijk gebruik van kunstmest, bestrijdingsmiddelen en medicatie? Waar ligt de grens? Overigens werken wetenschappers van de Universiteit Wageningen op verzoek van de provincie aan een definitie, maar dat blijkt nog heel wat hoofdbrekens te kosten. Die is er dus voorlopig nog niet, laat staan in een wet opgenomen

Desalniettemin, de provincie steunt veehouders die overwegen hun koers te verleggen naar natuurinclusieve landbouw. Zij kunnen een beroep doen op een ondernemerscoach die helpt bij het opstellen van een omschakelprogramma. De provincie financiert dat met tienduizend euro subsidie. Natuurinclusief heeft, in ieder geval bij beleidsmakers, de wind in de zeilen. Zowel de provincie Noord-Brabant als de gemeente Hilvarenbeek wijden er veel zinnen aan in hun beleidsstukken.

Het Netwerk Goed Boeren zit geregeld met verschillende gedeputeerden om tafel om de voortgang te bespreken, en de knelpunten die zich aandienen. Brabant is met deze aanpak koploper in Nederland.

Ruilverkaveling nieuwe stijl

De herinrichting van het buitengebied van Hilvarenbeek aan het begin van deze eeuw – ook wel ruilverkaveling nieuwe stijl genoemd – markeerde een belangrijk moment in de ontwikkeling van landbouw én natuur. Van den Broek was daar, ook via de VNMH, bij betrokken. Hij kijkt er met gemengde gevoelens op terug.

¹ Bron: Factsheet bio-austria.at. In oppervlakte landbouwgrond is het percentage hoger, 27,3 procent is in gebruik van bio-boeren.

Dat heeft te maken wat hij noemt een 'verkeerde mindset'. In die tijd was het idee bij de boerenorganisaties, de natuurorganisaties en de overheid dat er een strikt onderscheid moest zijn tussen gebieden die exclusief voor de natuur en exclusief voor de landbouw moesten zijn. In die periode werden de zogeheten ecologische hoofdstructuren (nu natuurnetwerken) ontwikkeld, dat wil zeggen onderlinge verbindingen tussen natuurgebieden.

Waterlopen zoals Spruitenstroom, Reusel en De Beerze werden op die manier natuurzones. Als compensatie eisten boerenorganisaties met succes dat ze in aangewezen landbouwgebieden hun gang konden gaan, niet gehinderd door de natuurdoelen.

Een fatale keuze, volgens van den Broek. "Ik heb daar indertijd nog een soort protestbrief over gestuurd naar het ministerie van Landbouw, maar natuurlijk nooit antwoord gekregen. Op de kaarten werd met geel aangegeven want landbouw was, en met groen wat natuur was. Maar in die gele stukken op de kaart zaten natuurlijk heel veel natuurelementen, denk bijvoorbeeld aan houtwallen en struweel. Maar door die strikte scheiding tussen natuur- en landbouwgebied waren die onbeschermd. Heel veel van die groene randen in het landschap zijn sindsdien verdwenen. Zo zijn er toen zo'n honderdvijftig kapvergunningen voor grote eiken verleend, want die stonden maar in de weg bij het samenvoegen van percelen. Daarom hebben wij destijds ons zo sterk gemaakt voor het behoud van zoveel mogelijk zandpaden met bermen. Anders zouden die ook allemaal verdwenen zijn."

Perspectief

Volgens Van den Broek zijn natuurbeheer en agrarische bedrijfsvoering goed met elkaar te verbinden. "Dat biedt wel degelijk perspectief voor boeren, ook in onze streek. Met natuurinclusief boeren heb je een verdienmodel". Het Europese landbouwbeleid is afgelopen jaren vergroend, er zijn subsidies voor maatregelen die de kwaliteit van de natuur versterken. Denk bijvoorbeeld aan inzaaien van akkerranden met veldbloemen, het zaaien van kruidenrijk grasland, het aanleggen van houtwallen en singels. Er zijn regelingen voor het bevorderen van weidegang, dus koeien die in de wei lopen. Van den Broek wijst op de vele bomen die hij zo

rondom zijn perceel bij 't Schop heeft kunnen planten, op de bosschages die zijn aangelegd. Flora en fauna varen er wel bij. Ook scheurt (omploegen) hij geen graslanden zoals gangbare boeren doen. "Met scheuren verstoort je de bodem en dus het bodemleven. Bij ons zitten de wortels van de grasmat tot wel een meter diep."

Tot ergernis van Van den Broek proberen ook gangbare boeren mee te liften met het groeiende voedselbewustzijn van consumenten. "Van elke tien boerderijwinkels is er maar één biologisch. Maar ze proberen toch een goede indruk te maken met termen als 'wij zijn agro-ecologisch' of 'wij verkopen alleen lokale producten' of 'eerlijke of natuurlijke producten rechtstreeks van de boer'. Maar dat zegt allemaal niets over hoe ze geproduceerd zijn. Het kan best zijn dat de kaas bijvoorbeeld van koeien komt die nooit buiten komen". Zijn advies aan de consument, vraag ernaar als je in een boerderijwinkel iets koopt.

Greenwashing

Wat Van den Broek nog meer steekt is dat sommige grote agrarische bedrijven, ook in Hilvarenbeek, aan *greenwashing* doen. En dat is mogelijk binnen wettelijke regels. Van oudsher is de landbouw een sector die veel overheidssubsidies krijgt. Ter illustratie, bijna veertig procent van de uitgaven van de Europese Unie gaat naar het landbouw- en visserijbeleid. De afgelopen jaren is dat subsidiebeleid wel wat groener geworden, duurzame landbouw wordt meer financieel ondersteund. Via een soort puntensysteem kunnen boeren daarvoor in aanmerking komen. Simpel gezegd, hoe meer maatregelen een bedrijf neemt voor een duurzame bedrijfsvoering, hoe meer subsidie. Echter, als bijvoorbeeld een groot melkveebedrijf met zeshonderd koeien, die nooit in de wei staan, tien hectare pacht in een natuurgebied, dan komt die ook in aanmerking voor Europese 'groene' subsidie: voor het hele bedrijf wel te verstaan. Terwijl de feitelijke bijdrage aan een meer verantwoorde landbouw gering is. "Biologische boeren komen sowieso in de hoogste categorie van die groene subsidies terecht, maar gangbare bedrijven met veel vermogen lukt dat dus ook. Dat vinden wij onterecht. Bovendien is er nog een ander effect. Omdat ze kapitaalcrachtig zijn drijven ze de prijs op van de

weidegrond in de natuurgebieden. Boeren die wel oprecht duurzaam willen zijn komen niet meer aan de bak, zij kunnen die stijgende pacht-prijzen niet opbrengen."

Alles staat of valt met perspectief dat boeren hebben op een gezonde bedrijfsvoering. Dat ontbreekt nu voor een deel van de boeren die het roer om willen gooien. Van den Broek haalt Daan Groot aan, lector Verdienvermogen voor Natuurinclusieve Landbouw aan de HAS in Den Bosch. Op een symposium van het Netwerk Goed Boeren vestigde hij de aandacht op de middelgrote melkveehouderijen met zo'n honderd tot honderdtwintig melkkoeien. Doorgaans zijn dat gezinsbedrijven. Zij staan eigenlijk voor een onmogelijke opgave. Om economisch levensvatbaar te kunnen blijven zou het aantal koeien moeten groeien en dus de bedrijfsvoering intensiveren. Maar ze kunnen financieel niet opboksen tegen de hele grote jongens.

Het alternatief - natuurinclusief - is in de huidige omstandigheden voor deze categorie ook geen begaanbare weg. Want dan moet het aantal koeien per hectare omlaag en dus hebben ze meer grond nodig om hetzelfde aantal dieren aan te kunnen. Echter, meer landbouwgrond aankopen is vanwege de hoge prijzen niet of nauwelijks reëel.

Lastig verhaal

"Het probleem is het verdienmodel. Zolang het nog aantrekkelijker is met zeshonderd koeien in een stal, en met grasland dat zes of zeven keer per jaar gemaaid kan worden - dankzij gebruik van veel kunstmest -, blijft natuurinclusief een lastig verhaal. Maar er zijn wel initiatieven, bijvoorbeeld van het Groen Ontwikkelfonds Brabant, die graag duurzame landbouw willen bevorderen in natuurgebieden. En de Natuurboeren (voorheen Agrarische Natuurvereniging) willen graag natuurdoelen realiseren in landbouwgebied. Je ziet ook dat de kunstmatige scheiding die er ooit is gemaakt tussen enerzijds landbouw en anderzijds natuur aan het vervagen is. Ik ben ervan overtuigd dat je in onze streek met agrarisch natuurbeheer, met goed overheidsbeleid, wel perspectief kunt bieden."

Tot slot, bijna veertig jaar zet Van den Broek zich bevoegen en onvermoeibaar in voor duurzame

landbouw. Tal van groepen leidde hij rond bij 't Schop, hij zat en zit aan veel overlegtafels. Wat is de balans, is het glas halfvol of halfleeg? Er valt even een stilte, het is een moeilijke vraag. "Als ik over de Goirlesedijk rijd, of ergens anders in de omgeving, dan zie ik links en rechts enorme, intensieve bedrijven. Grote stukken grasland waar geen leven meer inzit, waar geen bomen staan. Koeien die nooit buitenkomen, alles voor een maximale winst. Daar krijg ik buikpijn van".

Lichtpuntjes

Aan de andere kant, hij ziet ook een beweging van boeren die bewust naar een alternatief op zoek zijn. En merkt hij, ook de Rabobank is aan het schuiven, zoals met gunstige financieringsvoorwaarden voor boeren die willen omschakelen naar natuurinclusief. Het 'boerenkabinet' Schoof trekt zelfs 500 miljoen uit om agrarische natuur te stimuleren, weliswaar ten koste van de natuurgebieden. En wat te denken van de groenten van HAK? In 2027 verwerkt het familiebedrijf in Giessen alleen Nederlandse groenten en peulvruchten als die biologisch geteeld zijn. Dat is 85 procent van de totale productie. Er zijn ook lichtpuntjes.

Natuurinclusief effectief

Onderzoekers van Universiteit Wageningen hebben recent doorgerekend wat er gebeurt als natuurinclusieve maatregelen op verschillende schaalniveaus worden ingevoerd. Conclusie: Natuurinclusieve landbouw kan aanzienlijk bijdragen aan de milieudoelen.

-Minder stikstofuitstoot: ammoniakemissies dalen met 40 tot 50% als melkveehouders volledig overstappen op natuurinclusieve landbouw. Dit komt vooral door minder vee, krachtvoer en kunstmest en schonere stallen.

- Schonere waterkwaliteit: in een volledig natuurinclusief landbouwsysteem daalt de stikstofuitspoeling naar grondwater met 30% in de akkerbouw en met 10% in de melkveehouderij, als gevolg van minder kunstmest en meer natuurlijke stikstofixatie in grasklavers.

- Lagere broeikasgasemissies: een kleinere melkveestapel zorgt voor minder methaanuitstoot. Natuurinclusieve landbouw kan een belangrijke rol spelen in een duurzamere landbouw, maar het is geen magische oplossing.

Bron: Wageningen University, maart 2025